

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY ATLAS POLSKI

Polska w świecie współczesnym:
Perspektywa 2022

zredagowany i opracowany przez
Marcina Wojciecha Solarza
profesora Uniwersytetu Warszawskiego
ze współudziałem licznych współpracowników

1918 · 2018

Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

niepodległa

Sfinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa” na lata 2017-2022

UNIwersytet
WARSZAWSKI

WYDZIAŁ GEOGRAFII
I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet WARSZAWSKI

ZAKŁAD GEOGRAFII
POLITYCZNEJ I HISTORYCZNEJ
WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIwersytet WARSZAWSKI

trzecia strona

Spis treści, wprowadzenia i opis Projektu są dostępne we wskazanych językach na stronie:

Contents and introductions, along with a description of the Project, are available in the languages listed at:

CN 内容和介绍，以及该项目的描述可使用下述语言阅读，点击：

DE Das Inhaltsverzeichnis, die Einführung und die Beschreibung des Projekts sind in den angegebenen Sprachen unter der folgenden Web-Adresse verfügbar:

ES El índice, las introducciones y la descripción del proyecto están disponibles en los idiomas indicados en la página web:

FR Le sommaire, les introductions et la description du Projet sont disponibles en langues choisies sur le site :

UA Зміст, вступ та опис Проекту доступні на сайті наступними мовами:

RUS Содержание, вступление и описание Проекта доступно на интернет-сайте в следующих языковых версиях:

atlas2022.uw.edu.pl/tlumaczenia-atlas

GÉOGRAPHIE POLITIQUE ATLAS DE LA POLOGNE

La Pologne dans le monde contemporain :
Perspective 2022

Conçu et rédigé par

Marcin Wojciech Solarz,

professeur à l'Université de Varsovie,

ainsi qu'une équipe de ses nombreux collaborateurs

1918 · 2018

Ouvrage publié sous le haut patronage national du Président de la République de Pologne
Andrzej Duda pour le Centenaire du recouvrement de l'Indépendance

Ministry of
Culture
and National
Heritage of
the Republic
of Poland

niepodległa

Publication de l'ouvrage financée par le Ministère de la culture et de l'héritage national dans le cadre du Programme
gouvernemental de longue durée « Niepodległa » pour la période 2017-2022

UNIVERSITY
OF WARSAW

FACULTY OF GEOGRAPHY
AND REGIONAL STUDIES
UNIVERSITY OF WARSAW

ZAKŁAD GEOGRAFII
POLITYCZNEJ I HISTORYCZNEJ
WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIWERSYTET WARSZAWSKI

trzecia strona

SPIS TREŚCI

SOMMAIRE

- 13 | Pytaj o Polskę
- 17 | Pose-moi des questions sur la Pologne
- 21 | Bibliografia / Bibliographie

POLSKA W PRZESTRZENI I CZASIE

LA POLOGNE DANS L'ESPACE ET LE TEMPS

- 25 | Polska w Europie i świecie / La Pologne en Europe et dans le monde
- 36 | NATO – historia i teraźniejszość / L'OTAN – le passé et le présent
- 37 | Unia Europejska – historia i teraźniejszość / L'Union européenne – le passé et le présent
- 38 | Strefa euro – historia i teraźniejszość / La zone Euro – le passé et le présent
- 38 | Strefa Schengen – historia i teraźniejszość / L'espace Schengen – le passé et le présent
- 39 | Polacy wobec Unii Europejskiej / Les Polonais vis-à-vis de l'Union européenne
- 46 | Kamienie milowe w historii Polski / Les jalons de l'histoire de la Pologne

GRANICE, TERYTORIUM, PAMIĘĆ

FRONTIÈRES, TERRITOIRE, MÉMOIRE

- 53 | Granice i terytorium Polski / Les frontières et le territoire de la Pologne
- 64 | Państwowość na obszarze Unii Europejskiej, EFTA i Wielkiej Brytanii – ewolucja historyczna
Les entités étatiques dans l'Union européenne, l'AELE et la Grande-Bretagne – évolutions historiques
- 66 | Europa Środkowo-Wschodnia – zmiany geopolityczne w latach 966-2022
L'Europe centrale et orientale – évolutions géopolitiques 966-2022
- 74 | Kształtowanie się granic Polski do 1939 / L'évolution des frontières polonaises avant 1939
- 82 | Kształtowanie się granic Polski od 1939 / L'évolution des frontières polonaises après 1939
- 97 | Ludność na Ziemiach Zachodnich i Północnych w 1950 / Les populations des Territoires de l'Ouest et du Nord en 1950

- 103 | Ludność zamieszkała od urodzenia / Les populations enracinées
- 104 | Granice polityczne w obrębie współczesnej Polski – ewolucja historyczna
Les frontières politiques au sein de la Pologne contemporaine – évolutions historiques
- 116 | Politycznogeograficzna regionalizacja współczesnej Polski / La régionalisation politico-géographique de la Pologne contemporaine
- 118 | Pamięć historyczna i tożsamość / La mémoire historique et la question de l'identité
- 144 | Między Wschodem a Zachodem / Entre l'Est et l'Ouest
- 154 | Polska na tle regionu / La Pologne dans le contexte régional
- 160 | Dawna Rzeczpospolita Obojga Narodów vs. Rosja i Niemcy
L'ancienne République des Deux Nations c. la Russie et l'Allemagne

ROZWÓJ

LE DÉVELOPPEMENT

- 165 | Polska wobec Europy: bilans powojnia / La Pologne par rapport à l'Europe : un bilan de la période d'après-guerre
- 170 | Bilans dekady. Polska na tle UE, EFTA i Wielkiej Brytanii
Un bilan de la décennie. La Pologne par rapport à l'Union européenne, l'AELE et la Grande-Bretagne
- 228 | Jakość edukacji / La qualité de l'éducation

PAŃSTWO I POLITYKA

L'ÉTAT ET LA POLITIQUE

- 233 | System polityczny. Polska na tle UE, EFTA i Wielkiej Brytanii
Système politique. La Pologne par rapport à l'Union européenne, l'AELE et la Grande-Bretagne
- 236 | Oficjalne podróże zagraniczne prezydentów Rzeczypospolitej
Les voyages à l'étranger officiels des présidents de la République de Pologne
- 238 | Przedstawicielstwa dyplomatyczne – polskie za granicą i zagraniczne w Polsce
Les missions diplomatiques polonaises à l'étranger et les missions étrangères en Pologne
- 239 | Rodzaje miejscowości w Polsce / La typologie des lieux habités en Pologne
- 242 | Podział administracyjny Polski / La division administrative de la Pologne
- 244 | Zmiany w podziale administracyjnym Polski / Les évolutions des divisions administratives de la Pologne
- 245 | Nowe miasta w Polsce / Les nouvelles villes polonaises
- 246 | Polityka krajowa / La politique nationale
- 252 | Wybory centralne w latach 2015–2020 / Les élections nationales de 2015 à 2020
- 266 | Referendum akcesyjne do Unii Europejskiej / Le référendum polonais sur l'adhésion à l'Union européenne
- 266 | Referendum konstytucyjne / Le référendum constitutionnel

NAZEWNICTWO GEOGRAFICZNE

NOMENCLATURE GÉOGRAPHIQUE

- 269 | Zagraniczne nazwy geograficzne w Polsce / Les noms géographiques d'origine étrangère en Pologne
- 271 | Regionalizacja nazw geograficznych w Polsce / La régionalisation des noms géographiques en Pologne
- 299 | Komunistyczne nazwy w przestrzeni publicznej w Polsce / La nomenclature communiste dans l'espace public polonais
- 302 | Nazwy w przestrzeni publicznej w Polsce od 1989 / Les noms dans l'espace public polonais après 1989

POLACY ZA GRANICĄ, MNIEJSZOŚCI W POLSCE

LES POLONAIS À L'ÉTRANGER, LES MINORITÉS EN POLOGNE

- 315 | Polacy w UE, EFTA i Wielkiej Brytanii / Les Polonais en UE, AELE et Grande-Bretagne
- 316 | Największe „polskie” miasta poza Polską / Les villes étrangères avec les plus importantes communautés polonaises
- 317 | Wschodnie pogranicze wyznaniowo-etniczne / La situation confessionnelle et ethnique à l'Est de la Pologne
- 320 | Polacy za granicą / Les Polonais à l'étranger
- 332 | Mniejszości narodowe, etniczne oraz regionalne grupy językowe w Polsce
Les minorités nationales, les minorités ethniques et les communautés linguistiques régionales en Pologne

POLSKA SOFT POWER

LE *SOFT POWER* POLONAIS

- 341 | Sprawiedliwi wśród Narodów Świata / Justes parmi les nations
- 342 | Polskie nazwy geograficzne na świecie / Les noms géographiques polonais dans le monde
- 344 | Polskie nazwy geograficzne w kosmosie / Les noms géographiques polonais dans l'Espace
- 346 | Polskie ikony / Les icônes polonaises
- 349 | Polscy misjonarze na świecie / Les missionnaires polonais dans le monde
- 350 | Tłumaczenia polskiej literatury sfinansowane w latach 2015–2021 w ramach Programu Translatorskiego ©Poland Instytutu Książki
Les traductions de la littérature polonaise financées dans le cadre du Programme de traduction « © Poland » mis en place par l'Institut du Livre dans les années 2015–2021
- 351 | Cudzoziemcy studiujący w Polsce w roku akademickim 2020/2021
Les étudiants étrangers en Pologne : année académique 2020/2021
- 352 | Podróże apostolskie Jana Pawła II / Les voyages apostoliques de Jean-Paul II
- 354 | Uczestnicy Międzynarodowych Konkursów Pianistycznych im. Fryderyka Chopina
Les participants aux Concours internationaux de piano Frédéric-Chopin
- 355 | Międzynarodowe wyróżnienia przyznane Krzysztofowi Pendereckiemu
Les récompenses internationales de Krzysztof Penderecki
- 356 | Laureaci Nagród Nobla / Les lauréats des prix Nobel

- 356 | Zdobywcy Oskarów i nagród na Festiwalu Filmowym w Cannes
Les lauréats des Oscars et des Palmes d'Or
- 357 | Medale letnich i zimowych Igrzysk Olimpijskich / Les médaillés des jeux olympiques d'été et d'hiver
- 357 | Medale Mistrzostw Świata w grach zespołowych / Les médaillés des championnats du monde en sports collectifs
- 358 | Osiągnięcia piłkarskie Roberta Lewandowskiego / Le palmarès footballistique de Robert Lewandowski
- 359 | Turnieje tenisowe ery open wygrane przez Polaków / Les tenniswomen et tennismen vainqueurs de tournois Open
- 360 | Realizacje architektoniczne Daniela Libeskinda / Les réalisations architecturales de Daniel Libeskind
- 361 | UNESCO w Polsce / Sites classés UNESCO en Pologne
- 362 | Pomniki Historii w Polsce / Les monuments historiques en Pologne
- 364 | Wybrane zagraniczne plenery filmowe w Polsce od 2000
Sélection de sites de tournage de films étrangers en Pologne depuis 2000
- 365 | Plenery nagrodzonych polskich filmów pełnometrażowych od 1989
Les sites de tournage des long-métrages polonais récompensés depuis 1989
- 366 | Polska Oficjalna Pomoc Rozwojowa / L'aide au développement officielle de la Pologne
- 368 | Miasta partnerskie polskich miast / Les jumelages des villes polonaises
- 374 | Polskie marki za granicą / Les marques polonaises à l'étranger
- 375 | Świat Wiedźmina / L'univers du Sorcelleur
- 376 | Wybrane godności honorowe i nagrody Lecha Wałęsy
Sélection de récompenses et prix décernés à Lech Wałęsa

TEMPUS CALAMITATUM

TEMPUS CALAMITATUM

- 379 | Lotniczy transport pasażerski / Le transport aérien des personnes
- 381 | COVID-19 w Europie / Le Covid-19 en Europe
- 382 | NATO vs. Rosja (z Białorusią) / L'OTAN c. la Russie (et la Biélorussie)
- 385 | Polska dyplomacja w czasie wojny na Ukrainie / La diplomatie polonaise pendant la guerre en Ukraine
- 386 | Napływ uchodźców z Ukrainy / L'afflux de réfugiés d'Ukraine
- 387 | Unia Europejska – produkt krajowy brutto na mieszkańca / L'Union européenne – le PIB par habitant
- 387 | Unia Europejska – stopa inflacji / L'Union européenne – le taux d'inflation
- 388 | System przesyłowy ropy naftowej i gazu w Europie Środkowo-Wschodniej
Les systèmes de distribution du pétrole et du gaz en Europe centrale et orientale
- 390 | Autorzy
Les auteurs
- 392 | Opis Projektu
La description du projet

PYTAJ O POLSKĘ

[...]

*Nie pytaj mnie, dlaczego jestem z nią,
Nie pytaj mnie, dlaczego z inną nie,
Nie pytaj mnie, dlaczego myślę że,
Że nie ma dla mnie innych miejsc.*

*Nie pytaj mnie, co ciągle widzę w niej,
Nie pytaj mnie, dlaczego w innej nie,
Nie pytaj mnie, dlaczego ciągle chcę,
Zasypiać w niej i budzić się.*

[...]

Obywatel G.C., *Nie pytaj o Polskę*

Ponad trzydzieści lat temu, u progu drugiej Niepodległości w XX wieku, ukazał się artykuł Stefana Kisielewskiego pod mocnym i znamionym tytułem: „Komu potrzebna jest Polska?” [Kisielewski 1990]. Felietonista nie udziela pełnej i ostatecznej odpowiedzi, pozostawiając ją otwartą dla współczesnego mu i przyszłych pokoleń. Wskazuje jedynie krótko, że Polska potrzebna jest na pewno jemu osobiście i samej Polsce [Kisielewski 1990, s. 31, 33]. Trzydzieści lat później, w innych układach międzynarodowych i krajowych, włączeni w struktury zachodnie, ale podzieleni wewnętrznie i na bieżąco konfrontowani z kluczowymi wyzwaniami dla państwa polskiego o charakterze globalnym i regionalnym, ponownie możemy powtórzyć i to pytanie, i odpowiedź – jest ona potrzebna na pewno Polsce i Polakom. Taką odpowiedź dyktuje doświadczenie historyczne, gdyż brak jej w długim wieku XIX (1795–1918) postawił polskie społeczeństwo obok rwącego nurtu historii, skazując na brak polskocentrycznego modelu nowoczesności, a późniejsze wtłoczenie w ramy „absurdalnego i początkowo arcybrodniczego ustroju” [Kisielewski 1990, s. 32] zaciągnęło hamulec w polskiej maszynie rozwoju na kolejne blisko pół wieku (1944–1989).

W kontekście Polski – „państwa słabszego, lecz zajmującego strategicznie ważne terytorium” [Mearsheimer 2019, s. VI] – należy pamiętać, że kraje „zainteresowane przetrwaniem w niebezpiecznym świecie polityki mię-

dzynarodowej nie mogą uchylić się od zmagania o potęgę. Nawet te, które chciałyby tylko żyć w pokoju, są skazane na tę bezwzględną rywalizację.” [Mearsheimer 2019, s. V]. Obserwacja ta wypływa także z namysłu nad polską historią, bo w ciągu wieku poprzedzającego ostatni rozbiór Rzeczypospolitej w 1795 roku – w imię spokoju – Polska „uchyliła się od zmagania o potęgę”, płacąc nie tylko jej utratą, ale również likwidacją państwowości.

Odzyskanie niepodległości w 1918 roku po 123 latach rozbiorów jest niewątpliwie jednym z najważniejszych kamieni milowych w polskiej historii. Niestety z perspektywy stulecia jest to zatruty jubileusz, bo w jego świętowanie wkrada się „fałszywy akord jak syk węży, / Jak zgrzyt żelaza po szkło”, który powinien przejąć „wszystkich dreszczem”, „wesołość” pomieszać „przecuciem złowieszczem” [Mickiewicz 1973]. W ciągu kolejnych 100 lat od roku 1918 Polska nie zachowała bowiem statusu w pełni suwerennego państwa dłużej niż przez 50 lat. W latach 1939–1989 patrzyliśmy „w twarz głodu twarz ognia twarz śmierci / najgorszą ze wszystkich – twarz zdrady” (Herbert 1983). Najpierw w latach 1939–1945 doświadczyliśmy „do ciemnego kresu / po złote runo nicości” (Herbert 1974) skazani na zagładę polityczną i biologiczną, później w roku 1944 Polska odrodziła się jako zniewolony trybik w sowieckiej maszynie imperialnej, choć ze swoim miejscem na mapie i szansą na przetrwanie Polaków jako narodu. Niestety pozostałe, niepodległe 50 lat

tego stulecia też nie napawa zbyt dużym optymizmem – to „melodyja zmałona [...] akordem rozdąsanym”: nieważne czy niepodległa Polska była „z naszej krwi czerwona” (po pierwszej wojnie światowej), czy nie wstała „o własny wielki trud oparta” (po zakończeniu zimnej wojny), w obu odsłonach wolności (1918–1939; po roku 1989) okazywała się nie być „biała z naszego żaru” (Hemar 2005), pograżając się w ostrych i destrukcyjnych sporach i konfliktach politycznych. „Czy [zatem] instrument niestrojny? czy się muzyk myli?” (Mickiewicz 1973).

Na pewno w „polskim miejscu” na mapie świata – tego uczy przecież Polaków doświadczenie historyczne nabywane ze złowrogą systematycznością od co najmniej XVII wieku – polityka międzynarodowa nie wybacza jej uczestnikom błędów i słabości. Owszem wyzwania, problemy, kryzysy doznawane przez Polskę często pochodzą z zewnątrz, ale to tylko część prawdy, z którą społeczeństwo polskie musi się mierzyć w swojej historii. Często bowiem wyzwania, problemy, kryzysy mają swoje źródło również w samej Polsce. Ale „gdzie można żyć, tam też można żyć dobrze” (Marek Aureliusz 2011, 5.16), także na „bezgranicznym, płaskim, przejściowym obszarze” (Nałkowski 1887, s. 650) między Niemcami a Rosją.

Typowa i zarazem – jak się wydaje – dominująca polska narracja o Polsce w polityce międzynarodowej, powtarzana także przez cudzoziemców, to nieustająca skarga na „zawistnych kolegów / nieprzyjazne wiatry” (Herbert 1969) – złe położenie geograficzne, niekorzystny układ sił, agresywnych i zaborczych sąsiadów, potężnych i nieprzejednanych wrogów, niewiernych i fałszywych sojuszników. Tę postawę reasumuje tytuł syntezy historii Polski Brytyjczyka Normana Daviesa – „Boże igrzysko”. Został on zainspirowany jedną z fraszek polskiego renesansowego poety Jana Kochanowskiego (1530–1584) (Davies 2019, s. 327–328), w której człowiek – nazwany bożym igrzyskiem – widzi siebie w roli kowala własnego losu, a tymczasem jest tylko błaznem unoszonym przez niezależny od niego strumień zdarzeń (Kochanowski 1957, s. 41). Kowal czy błazen, paw czy papuga, lider czy satelita to kluczowa, a zarazem zarówno obłędna, jak i przynajmniej częściowo fałszywa alternatywa w polskiej historii i polityce zakotwiczona w geografii Polski.

Położenie geograficzne Polski i jej sąsiedztwo niewątpliwie jest trudne i wymagające, wręcz niebezpieczne, na co wskazywał już Gall Anonim w XII wieku pisząc, iż Słowiańszczyzna-Polska jest „otoczona przez tyle [...] ludów [...] i wielokrotnie napadana przez wszystkie naraz i każdy z osobna” (Anonim tzw. Gall 1989, s. 11). Ta ocena była później wielokrotnie powtarzana przez swoich i obcych, także i dziś (Nałkowski 1887, s. 603, 650, Mearsheimer 2019, s. V, Forczyk 2020, s. 19–20, Black 2021). Polskie myślenie o polityce międzynarodowej nie powinno być jednak nacechowane determinizmem geograficznym, sprowadzać Polski do roli więźnia, zakładnika lub ofiary geografii czy geopolityki. Sytuacja Polski na tle społeczeństw i państw położonych w Europie kontynentalnej między 50. a 55. stopniem szerokości geograficznej północnej nie jest niepowtarzalna i nadzwyczajna geopolitycznie, nie jest inna. Wszystkie te społeczeństwa i państwa mierzą się w równym stopniu, ale z różnym skutkiem z geografją. Wprawdzie Joseph Conrad miał jak najbardziej rację uznając za swój pogląd ten mówiący o tym, że „Polska musi żyć w zetknięciu z Niemcami i Rosją do końca swych dziejów” (Conrad 2017 [1919]), ale „piórami śmierci opierzone są skrzydła szansy” (przypisywane Francisowi Drake’owi, za: Hughes-Hallett 2004). Czeski autor – Jiří Gruša – może zaskakująco z polskiej perspektywy, dostrzega właśnie tę drugą stronę medalu: „złóśliwi już wtedy [u zarania czeskiego państwa – M.W.S.] rozpuszczali starą plotkę, że Lech – brat Czecha – był mądrzejszy, zamiast wzgórz i pagórków wybrał sobie przestronne pole. Doszedł aż nad Bałtyk i założył Polskę – kraj znacznie większy i o wiele bardziej zróżnicowany” (Gruša 2018, s. 12).

To nieprawda zatem, że patrząc kategoriami geograficznymi i geopolitycznymi „decyzję Lecha [o założeniu Polski między Odrą a Wisłą – M.W.S.] zaliczyć można do dzieł najgorszych decyzji w historii świata” (Lipniacka 2016, s. 5). Przecież Słowiańszczyzna-Polska „nigdy [...] nie została przez nikogo ujarzmiona w zupełności” (Anonim tzw. Gall 1989, s. 11). Polska dobrze sobie radzi ze „swoją” geografją. Trwa w swoim miejscu na mapie, rozciągnięta na kręgosłupie Wisły, od ponad 1000 lat. Jest tam jako odrębna jednostka geopolityczna przez większość tego okresu. Nizina nad Wisłą i Odrą buduje

zagrożenia, ale i obdarza szansami. Historia Polski wydaje się jedną z najlepszych ilustracji do słów Francisa Drake'a. Polska sięgała po Pragę (1003–1004), Moskwę (1610–1612) czy Kijów, ale jej sąsiedzi sięgali po Gniezno, Kraków i Warszawę. Kijów w granicach Korony-Polski pozostawał 98 lat (1569–1667), podczas gdy Warszawa w granicach Rosji 100 lat (1815–1915), a może tylko – biorąc pod uwagę status Królestwa Polskiego po kongresie wiedeńskim – 84 lata (1831–1915). Lwów pod panowaniem „ruskim” (Ruś Halicka, ZSRR, Ukraina) pozostaje 171 lat (ok. 1250–1340, 1939–1941, 1944–2022), podczas gdy pod polskim trwał 453 lata (1340–1772, 1918–1939), a austriackim 146 lat (1772–1918). Z kolei Kraków w rękach Austrii pozostawał przez 86 lat (1795–1809, 1846–1918), a Wilno w polskich tylko 20 lat (1919–1939). Królewiec w lennej zależności od Polski tkwił przez 191 lat (1466–1657), podczas gdy Gniezno i Poznań w granicach Prus przez 117 lat (1793–1807, 1815–1918). Malbork w rękach zakonu krzyżackiego był 192 lata (1274–1466), w niemieckich w sumie 365 lat (1274–1466, 1772–1945), podczas gdy w Polsce jest już 383 lata (1466–1772, 1945–2022). Wrocław pozostaje przy Polsce (licząc polskich władców okresu rozbicia dzielnicowego) 427 lat (985–1335, 1945–2022), podczas gdy pod panowaniem czeskim, austriackim i niemieckim trwał nie mniej niż 610 lat (do 985, 1335–1945), w tym pod pruskim/niemieckim tylko 205 lat (1741–1945). Jeśli poszukiwać sugestywnego i plastycznego obrazu z popkultury dla opisu długiego trwania anarchicznej i nieujarzmionej Polski w ciągle żywej strefie sejsmicznej cywilizacji i imperiów, to można przywołać obserwację Philippe'a Nemo na temat Polaków z 1978 roku, z okresu wydawało się głębokiej i trwałej politycznej i gospodarczej podległości sowieckiemu imperium – „to są <Gallowie> niczym z Asteriksa” (Nemo 2006, s. 7).

Polska i Polacy borykają się z problemem skali, gdyż Polska jest krajem średniej wielkości, który budzi dumę, ale nie jest dostrzegany przez innych (Snyder w: Judt, Snyder 2019, s. 39). Tę obserwację o „<środkowym> położeniu” Polski innymi słowami ujął Brian Porter-Szücs: „Znajdują się [mieszkańcy Europy północno-wschodniej, czyli także Polacy – M.W.S.] wśród najśłabszych z najpotężniejszych i najpotężniejszych ze słabych, wśród najuboższych z bogatych i najbogatszych z biednych”

[Porter-Szücs 2021, s. 18]. W jeszcze inne słowa, choć tylko w kontekście Rosji, co jednak należy traktować jako stwierdzenie *pars pro toto*, ubrał tę sytuację polityczną, gospodarczą i geograficzną Polski Andrzej Chwalba: „Wystarczy popatrzeć na mapę. Polska to punkt.” [Chwalba, Harpula 2021, s. 18]. Współczesna Polska jest zatem krajem średniej wielkości, silniejszym od większości państw w Europie Środkowo-Wschodniej, ale słabszym od Niemiec i Rosji, z którymi musi rywalizować pozostając zamknięta z nimi w jednej przestrzeni. Brzemie historii nie ułatwia Polsce gry w tej roli, bo o ile do końca XIV wieku i od końca XVII do końca XX wieku była ona raczej przedmiotem polityki europejskiej (może poza rokiem 1920 i 1939), to 260 lat liczone od lat 80. XIV stulecia, między koronacją Jadwigi Andegaweńskiej (1384) a śmiercią Władysława IV Wazy (1648), to polski „gwiazdny czas”.

„Geograficzno-polityczny atlas Polski. Polska w świecie współczesnym: Perspektywa 2022” przedstawia kolejne „zdjęcie momentowe” Polski, tym razem aktualne dla roku 2022. Wprawdzie wiele map w nim zawartych szybko wyblaknie w słońcu historii, ale wiele okaże się również odpornymi na upływ czasu. Często w Atlasie anonimizujemy świat poza granicami współczesnej Polski lub jej wybranych otoczeń międzynarodowych. To zabieg celowy, nakierowany na skupienie uwagi Czytelnika na określonym zjawisku w ściśle zdefiniowanych granicach geograficznych. Nie wszystkie mapy udało się nam zaktualizować lub wykonać, bo mapy są tylko „więźniami” danych i to w podwójnym sensie. Po pierwsze – co oczywiste – nie mogą bez nich powstać. Stąd na przykład nie mogliśmy skorzystać z danych najświeższego (2021) spisu powszechnego w Polsce, gdyż w chwili oddania do druku Atlasu są one wciąż jeszcze niedostępne. Po drugie, mapy są tak dobre i dokładne jak dane, na których się opierają, choć z pewnością także my sami w Atlasie nie ustrześliśmy się błędów i pomyłek. Wprawdzie relacja polityka-przestrzeń stanowi kręgosłup konstrukcyjny „Geograficzno-politycznego atlasu Polski”, ale jego tematyka wykracza poza wąsko rozumianą geografii

polityczną. W Atlasie nie zamieszczono tekstu będącego syntezą ogólną zbudowaną na podstawie całości opublikowanego materiału kartograficznego, a także szczegółowych opisów map (z wyjątkiem źródeł, a także koniecznych do interpretacji i zrozumienia map wyjaśnień i zastrzeżeń), kierując się przekonaniem, że każdy ma prawo i wręcz powinien samodzielnie wyrobić sobie sąd na temat współczesnego państwa i społeczeństwa polskiego. Mimo że nie udało się nam opracować wielu tematów z braku danych, czasu i miejsca, Atlas usiłuje dać jak najpełniejszy i jak najwszechstronniejszy obraz współczesnej Polski i Polaków. Ufamy więc, że mimo swoich ograniczeń „On będzie niośł Miasto w sobie [...] / on będzie Miasto” (Herbert 1983).

W pierwszej kolejności chciałbym podziękować Jakubowi Mielnikowi, dyrektorowi Biura Programu „Niepodległa” Janowi Edmundowi Kowalskiemu i Wojciechowi Kirejczykowi, wiceprezesowi Rady Ministrów profesorowi Piotrowi Glińskiemu oraz dziekanowi Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, profesorowi Maciejowi Jędrusikowi –

bez ich zaangażowania i decyzji nie doszłoby do realizacji drugiego wydania „Geograficzno-politycznego atlasu Polski”. Chciałbym również wyrazić wdzięczność doktorowi Dariuszowi Maciakowi z Kancelarii Prezydenta RP, pracownikom Biura Programu „Niepodległa”, w szczególności Magdalenie Bagińskiej, oraz pracownikom administracji WGSR UW, w szczególności Urszuli Nikitin, Iwonie Orzechowskiej i Joannie Papis. Last but not least „Geograficzno-polityczny atlas Polski” jest dziełem całego zespołu autorów, których jestem dłużnikiem. Dziękuję w szczególności osobom na co dzień zaangażowanym w obsługę Projektu – Annie Andruszkiewicz, Adzie Górnej, Krzysztofowi Górnemu, Magdalenie Skorupskiej i Małgorzacie Wojtaszczyk.

Warszawa, wiosna 2022 roku

Marcin Wojciech Solarz
*Profesor geografii politycznej
na Uniwersytecie Warszawskim*

POSE-MOI DES QUESTIONS SUR LA POLOGNE

[...]

Ne me demande pas pourquoi je partage ma vie avec elle et pas avec une autre,

Ne me demande pas pourquoi un ailleurs n'existe pas pour moi,

Ne me demande pas ce que je vois en elle et que je ne vois pas chez une autre,

Ne me demande pas pourquoi je veux toujours m'endormir et me réveiller en elle.

[...]

Obywatel G.C., *Pas de questions sur la Pologne*

Il y a plus de trente ans de cela, à l'aube de la seconde Indépendance au XXe siècle, Stefan Kisielewski fit publier un article portant un titre aussi frappant qu'évocateur : « Qui a besoin de la Pologne ? » [Kisielewski 1990] Le chroniqueur évite de donner une réponse claire et définitive, en laissant la question ouverte pour ses contemporains et les générations futures. Il indique par contre brièvement, que la Pologne lui est nécessaire, tout comme la Pologne a besoin d'elle-même [Kisielewski 1990, pp. 31, 33]. Trente ans plus tard, dans un tout autre contexte international et national, faisant certes partie des structures occidentales, mais divisés au sein même de notre propre nation et confrontés régulièrement à des défis globaux et régionaux cruciaux pour l'État polonais, nous pouvons nous poser la même question et donner la même réponse : c'est la Pologne et les Polonais qui ont certainement besoin de la Pologne. Un tel constat découle de notre expérience historique puisque l'absence d'une Pologne indépendante tout au long d'un très long XIXe siècle (1795–1918) avait mis la société polonaise à l'écart du flux torrentiel de l'histoire. En conséquence, aucun modèle de contemporanéité polonocentrique n'a pu se constituer tandis que l'intégration du pays au sein d'un « système absurde et, à ses débuts, hautement

criminel » [Kisielewski 1990, p. 32] a mis un frein à son développement pour presque un demi-siècle supplémentaire (1944–1989).

Dans le cas de la Pologne – « un pays plus faible [que ses voisins] mais sis sur un territoire important [Mearsheimer 2019, p. VI] – il est nécessaire de retenir que les pays qui « cherchent à pérenniser leur existence dans l'univers dangereux de la politique internationale ne peuvent pas échapper à la course à la puissance. Même ceux qui souhaiteraient tout simplement une existence pacifique sont condamnés à cette rivalité impitoyable. » [Mearsheimer 2019, p. V] Ce constat s'inscrit dans la réflexion sur l'histoire polonaise puisque, durant le siècle qui avait précédé la dernière partition de la République, survenue en 1795, la Pologne, au nom de la paix, avait « échappé à la course à la puissance. » En résultat, elle n'a pas vraiment juste perdu de sa grandeur mais a tout simplement été effacée de la carte en tant que nation indépendante.

Le recouvrement de l'indépendance en 1918 après 123 ans sous occupation constitue l'un des principaux jalons de l'histoire du pays. Malheureusement, une centaine d'années plus tard, cet exploit apparaît comme gâché,

les célébrations ayant été accompagnées d'« une note fausse comme un serpent qui siffle ou comme un grincement » qui était censé provoquer « partout [...] un frémissement » de manière à ce que « dans le doute chacun s'inquiète. » [Mickiewicz 1973] En effet, au cours des 100 années à venir après 1918, la Pologne n'aura été un État pleinement souverain que durant une cinquantaine d'années. Entre 1939 et 1989, nous étions confrontés à « un visage de famine, un visage de feu, un visage de mort / et au plus affreux de tous – celui de la trahison. » (Herbert 1983) D'abord, dans les années 1939–1945, nous avons atteint « la fin sombre » où nous attendait « la toison d'or du néant » (Herbert 1974), condamnés à une extermination politique et biologique. Ensuite, en 1944, la Pologne renaquit, certes comme un vulgaire rouage dans la machine impériale soviétique, mais avec une place à elle sur la carte et un espoir de survie pour les Polonais en tant que peuple. Malheureusement, les 50 ans restants du dernier centenaire, les années de l'indépendance, n'incitent pas non plus à l'optimisme. Il s'agit en effet d'une mélodie où l'on a jeté « le désordre au sein de l'harmonie. » Que la Pologne libre fût « rouge de notre sang » (après la Grande guerre) ou qu'elle se relevât appuyée « sur sa propre grosse peine » (après la Guerre froide), dans les deux cas (1918–1939 ; après 1989), elle ne fut jamais « blanche de notre feu » (Hemar 2005), s'embourbant dans des conflits politiques aussi violents que destructeurs. « Qui faut-il accuser : l'instrument ou l'artiste ? » [Mickiewicz 1973]

C'est sûr qu'occuper « l'endroit polonais » sur la mapemonde, c'est être obligé d'éviter toute erreur ou faiblesse. Sinon, les choses risquent de mal tourner. C'est du moins ce que l'expérience historique, accumulée avec une régularité inquiétante depuis au moins le XVIIe siècle, apprend aux Polonais. S'il est vrai que les adversités auxquelles la Pologne doit faire face viennent souvent de l'extérieur, ce n'est qu'une part de la vérité que la société polonaise se doit de regarder droit dans les yeux, puisque ces défis, problèmes ou autres crises trouvent leur source également sur place, en Pologne. Mais, après tout, « là où l'on peut vivre, on peut bien vivre » (Marc Aurèle 2011, 5.16). Y compris sur « ce terrain vaste, plat et transitoire » (Nałkowski 1887, p. 650) qui s'étend entre l'Allemagne et la Russie.

Le discours polonais typique – et, paraît-il, dominant – relatif à la politique internationale, repris d'ailleurs par des étrangers, consiste à se plaindre sans cesse des « camarades jaloux / et vents hostiles » (Herbert 1969) : une situation géographique désavantageuse, des rapports de forces défavorables, des voisins agressifs et avides, des ennemis puissants et impitoyables et, enfin, de faux alliés. Cette approche-là est résumée par les mots *Un jouet de Dieu* qui sont le titre d'un ouvrage de synthèse sur l'histoire de la Pologne rédigé par Norman Davies. Ce titre a été inspiré à l'historien britannique par l'un des poèmes de Jan Kochanowski, éminent poète polonais de la Renaissance (1530–584) [Davies 2019, pp. 327–328], où l'homme, appelé justement « un jouet de Dieu », se croit capable de forger son destin tandis qu'il n'est qu'un pantin obligé de suivre, qu'il le veuille ou pas, le flux historique des événements (Kochanowski 1957, p. 41). Forgeron ou pantin, paon ou perroquet, chef de file ou satellite... Autant d'alternatives aussi capitales qu'insensées en plus d'être, du moins partiellement, fausses qui planent sur l'histoire et la politique polonaises et qui sont ancrées dans la géographie du pays.

L'emplacement géographique de la Pologne ainsi que son voisinage rendent sa situation difficile, voire même dangereuse, ce qu'avait déjà observé le chroniqueur Gallus Anonymus au XIIe siècle en affirmant que le Pays des Slaves-Pologne est entouré « par tant [...] de peuples (...) et régulièrement envahi par ceux-ci, tous à la fois ou séparément. » [Gallus Anonymus 1989, p. 11] Ce constat fut désormais repris par d'innombrables auteurs, Polonais et étrangers, autrefois et de nos jours (Nałkowski 1887, pp. 603, 650 ; Mearsheimer 2019, p. V ; Forczyk 2020, pp. 19–20 ; Black 2021). Or, la réflexion polonaise sur la politique internationale ne devrait certainement pas tomber dans le déterminisme géographique, ce qui réduirait la Pologne au rôle de prisonnier, de captif ou encore de victime des facteurs géographiques ou géopolitiques. La situation de la Pologne par rapport aux autres communautés et États situés sur le continent européen entre le 50e et le 55e parallèles nord n'est ni exceptionnelle, ni extraordinaire. Toutes ces communautés et nations, dans la même mesure mais avec des résultats différents, sont obligées à tenir tête à des problématiques géographiques. Certes, Joseph Conrad avait raison en constatant que « la Pologne doit vivre au contact de l'Allemagne

et de la Russie jusqu'à la fin de son histoire (Conrad 2017 [1919]), mais n'est-il pas également vrai que « les ailes de la chance sont recouvertes des plumes de la mort » (mots attribués à Francis Drake, d'après Hughes-Hallett 2004) ? L'écrivain tchèque Jiří Gruša semble avoir très pertinemment saisi – en adoptant une perspective étonnamment polonaise – le revers de la médaille : « déjà au départ [aux origines de l'État tchèque – M.W.S.], les médians colportaient la vieille anecdote, selon laquelle Lech – un frère de Čech – étant plus raisonnable, fit le choix de s'établir sur une vaste plaine au lieu de se contenter de vivre entre buttes et collines. Il alla jusqu'à la Baltique et fonda la Pologne – un pays beaucoup plus grand et beaucoup plus riche en ressources (Gruša 2018, p. 12).

Il est donc erroné, à la lumière du contexte géographique et géopolitique, de considérer le choix de Lech [d'établir son royaume entre l'Oder et la Vistule – M.W.S.] comme « l'une des dix pires décisions dans l'histoire du monde. » (Lipniacka 2016, p. 5). D'autant plus que le pays des Slaves-Pologne « ne fut jamais [...] complètement assujéti par personne, » (Gallus Anonymus 1989, p. 11). Autrement dit, la Pologne se débrouille bien avec « sa » géographie. Elle persiste à sa place, maintenue par sa colonne vertébrale, la Vistule, depuis plus d'un millénaire. Pendant la majeure partie de ce temps-là, elle fonctionne comme une entité géopolitique totalement autonome. Il s'avère que la plaine entre la Vistule et l'Oder n'est pas qu'une faiblesse. Elle offre également des possibilités. L'histoire de la Pologne semble donc à merveille illustrer les mots attribués à Francis Drake. Si les Polonais conquièrent Prague (1003–1004), Moscou (1610–1612) ou encore Kiev, ses voisins firent de même avec Gniezno, Cracovie et Varsovie. Si Kiev resta dans les frontières de la Couronne pendant 98 ans (1569–1667), Varsovie fit partie de la Russie impériale durant un siècle entier (1815–1915). Ou, si l'on se fie aux dispositions du Congrès de Vienne concernant le Royaume de Pologne, « seulement » 84 ans (1831–1915). En même temps, Lviv fit (et fait) partie des entités politiques slaves orientales (la Ruthénie, l'Union soviétique, l'Ukraine) pendant 171 ans (env. 1250–1340, 1939–1941, 1944–2022) tandis qu'il appartenait à la Pologne durant 453 ans (1340–1772, 1918–1939) et à l'Autriche pendant 146 ans (1772–1918). Quant à Cracovie, elle fit partie de l'Autriche pendant 86 ans (1795–1809, 1846–1918) tandis que Vilnius fut incorporée à la Pologne pendant

tout juste 20 ans (1919–1939). Königsberg fut un fief du Royaume de Pologne pendant 191 ans (1466–1657), tandis que Gniezno et Poznań appartenirent à la Prusse pendant 117 ans (1793–1807, 1815–1918). Malbork, célèbre pour son château, resta entre les mains des chevaliers teutoniques pendant 192 ans (1274–1466), entre celles des allemands pendant 365 ans (1274–1466, 1772–1945), tandis que la durée de son appartenance à la Pologne est déjà de 383 ans (1466–1772, 1945–2022). Wrocław fit (et fait) partie de la Pologne (si on comptabilise également la période de la partition médiévale du royaume) durant 427 ans (985–1335, 1945–2022), mais elle appartient aux Tchèques, Autrichiens et Allemands pendant au moins 610 ans (avant 985, 1335–1945), dont tout juste 205 ans à l'État Prusse/Allemand (1741–1945). Si on souhaite trouver une image de la culture populaire évocatrice et pittoresque pour illustrer la persévérance de la Pologne, anarchique et indomptable, dans le cadre d'une zone turbulente habitée par différentes civilisations et empires, on pourrait faire appel à une observation de Philippe Nemo sur les Polonais en 1978, époque où la Pologne semblait désespérément enlisée dans une relation de profonde dépendance politique et économique à l'empire soviétique. En effet, le chercheur français compare les Polonais à Astérix le Gaulois et aux autres villageois (Nemo 2006, p. 7).

Force est de constater que la Pologne et les Polonais font face à un problème d'échelle. Leur pays est un pays d'envergure moyenne dont ses citoyens peuvent être légitimement fiers mais qui, néanmoins, reste méconnu des autres peuples (Snyder *in* : Judt, Snyder 2019, p. 39). Ce constat, portant sur la situation de la Pologne « quelque part au milieu », est également celui de Brian Porter-Szűcs, qui considère qu'« elles [les sociétés de l'Europe du Nord et de l'Est, y compris les Polonais – M.W.S.] font partie des plus faibles parmi les plus puissantes et des plus puissantes parmi les plus faibles ; des plus pauvres parmi les plus riches et des plus riches parmi les plus pauvres. » (Porter-Szűcs 2021, p. 18). L'historien polonais Andrzej Chwalba, lui, en comparant la Pologne à la Russie – mais il serait judicieux de prendre son avis comme une assertion *pars pro toto* – constate : « Il suffit de jeter un coup d'œil sur la carte. La Pologne n'est qu'un point. » (Chwalba, Harpula 2021, p. 18). La Pologne contemporaine est donc un pays de taille moyenne,

plus puissant que la plupart des autres nations en Europe centrale et orientale, mais plus faible que l'Allemagne et la Russie, deux rivaux avec lesquels elle est en compétition dans le cadre du même terrain de jeu. Le fardeau de l'histoire ne lui facilite pas la tâche. En effet, si jusqu'à la fin du XIVe siècle ainsi que dès la fin du XVIIe jusqu'à la fin du XXe siècle, elle n'était qu'un pion sur l'échiquier de la politique européenne (exception faite de 1920 et 1939), entre le couronnement d'Hedwige Ire (1384) et la mort de Ladislas IV Vasa (1648), elle vécut une période de presque trois centaines glorieux.

* * *

« L'Atlas géopolitique de la Pologne. La Pologne dans le monde contemporain : Perspective 2022 » propose un nouveau « cliché instantané » de la Pologne, cette fois-ci mis à jour pour l'an 2022. Certes beaucoup de cartes qui y sont incluses vont rapidement s'estomper sous le Soleil de l'histoire, mais d'autres résisteront à l'écoulement du temps. Dans l'Atlas, nous nous permettons souvent de passer sous silence ce qui se trouve au-delà des frontières polonaises et des contextes internationaux choisis. Il s'agit d'une approche délibérée dont l'objectif est d'attirer l'attention du Lecteur sur des phénomènes précis qui s'opèrent dans un cadre géographique minutieusement délimité. Nous n'avons pas d'ailleurs réussi à mettre à jour ou à concevoir toutes les cartes qui devaient faire partie de l'Atlas. Hélas, les cartes ne sont que des « prisonnières » des données, et cela dans un sens double. Premièrement, ce qui est évident, une carte ne peut être élaborée qu'à partir de données. Or, nous n'avons pas pu, par exemple, utiliser celles récoltées lors du dernier recensement national (2021), vu qu'elles n'étaient toujours pas disponibles au moment de l'impression du livre. Deuxièmement, les cartes ne sont aussi fiables et exactes qu'en fonction des données qu'elles illustrent. Nous sommes néanmoins conscients que nous avons dû, nous aussi, commettre des erreurs. Cela étant dit, si la relation politique-espace constitue le noyau dur de l'« Atlas géopolitique de la Pologne », on y aborde aussi des sujets qui dépassent largement le cadre étroit de la géographie politique. En outre, nous avons fait le choix de ne pas inclure dans le livre

ni texte de synthèse censé résumer l'ensemble du matériel cartographique proposé, ni descriptions détaillées des cartes (sauf les sources et les explications nécessaires à la compréhension et interprétation des cartes), considérant que chacun est en droit, et même devrait, se faire sa propre opinion sur l'État et la société polonaise de notre époque. Même si, par manque de données, de temps et d'espace, nous n'avons pas pu aborder tous les sujets voulus, notre Atlas se propose d'offrir un panorama aussi vaste et aussi diversifié que possible de la Pologne contemporaine et de ses habitants. Nous espérons donc que, malgré ses limites, il va, suivant les mots d'un grand poète, « porter la Ville en soi [...] être la Ville même. » (Herbert 1983)

En premier lieu, je souhaiterais remercier Jakub Mielnik, les directeurs du bureau du Programme « Niepodległa » Jan Edmund Kowalski et Wojciech Kirejczyk, le vice-président du Conseil des ministres, le professeur Piotr Gliński, et le doyen de la Faculté de géographie et d'études régionales (WGSR) de l'Université de Varsovie, Maciej Jędrusik. Sans leur engagement et leur bienveillance dans la prise des décisions, la seconde édition de l'« Atlas géopolitique de la Pologne » n'aurait pas vu le jour. Je voudrais également exprimer ma reconnaissance au docteur Dariusz Maciak de la Chancellerie du Président de la République, à l'équipe administrative du Programme « Niepodległa », notamment à Magdalena Bagińska, ainsi qu'à l'équipe administrative de la WGSR, tout particulièrement à Urszula Nikitin, Iwona Orzechowska et Joanna Papis. *Last but not least*, l'« Atlas géopolitique de la Pologne » est le fruit du travail de toute une équipe d'auteurs dont je suis le débiteur. Je présente mes remerciements surtout aux personnes qui travaillaient au quotidien sur la gestion du Projet, à savoir Anna Andruszkiewicz, Ada Górna, Krzysztof Górny, Magdalena Skorupska et Małgorzata Wojtaszczyk.

Varsovie, printemps 2022

Marcin Wojciech Solarz

Professeur de géographie politique
à l'Université de Varsovie

BIBLIOGRAFIA BIBLIOGRAPHIE

- Anonim tzw. Gall, 1989 [1112-1116], *Kronika Polska*, Wrocław.
- Bierzanek R., Symonides J., 2005, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa.
- Black J., 2021, *The Polish perspective*, The Critic, thecritic.co.uk
- Chwalba A., Harpula W., 2021, *Polska Rosja. Historia obsesji, obsesja historii*, Kraków.
- Conrad J., 1921, *Notes on Life and Letters*, New York and Toronto.
- Conrad J., 2017 [1919], *Zbrodnia rozbiorów*, <https://teologiapolityczna.pl>
- Davies N., 2019, *Sam o sobie*, Kraków.
- Forczyk R., 2020, *Fall Weiss. Najazd na Polskę 1939*, Poznań.
- Gruša J., 2018, *Czechy. Instrukcja obsługi*, Kraków.
- Hemar M., 2005, *Poezje zebrane. Wrzesień 1939 – maj 1945*, Łomianki.
- Herbert Z., 1969, *Napis*, w: Z. Herbert, 2008, *Wiersze zebrane*, Kraków.
- Herbert Z., 1974, *Pan Cogito*, w: Z. Herbert, 2008, *Wiersze zebrane*, Kraków.
- Herbert Z., 1983, *Raport z oblężonego Miasta i inne wiersze*, w: Z. Herbert, 2008, *Wiersze zebrane*, Kraków.
- Herbert Z., 2007, *The Collected Poems: 1956-1998* [Translated by Alissa Valles], New York.
- Hughes-Hallett L., 2004, *Heroes: Saviours, Traitors and Supermen*, London.
- Judt T., Snyder T., 2019, *Rozważania o wieku XX*, Poznań.
- Kisielewski S., 1990, *Komu potrzebna jest Polska?*, „Tygodnik Powszechny”, 4 marca.
- Kochanowski J., 1957, *Poezje*, Warszawa.
- Kroh A., 1992, *O Szwajku i o nas*, Nowy Sącz.
- Lipniacka E., 2016, *Przewodnik ksenofoba. Polacy*, Warszawa.
- Marek Aureliusz, 2011, *Rozmyślenia [do siebie samego]*, Warszawa.
- Mearsheimer J.J., 2019, *Tragizm polityki mocarstw*, Kraków.
- Mickiewicz A., 1917, *Pan Tadeusz or The Last Foray in Lithuania* [Translated by George Rapall Noyes], London and Toronto.
- Mickiewicz A., 1973, *Pan Tadeusz*, Warszawa.
- Nałkowski W., 1887, *Polska. [Obraz geograficzny Polski historycznej]*, w: B. Chlebowski, W. Walewski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, tom 8, Warszawa.
- Nemo P., 2006, *Co to jest Zachód?*, Warszawa.
- Porter-Szücs B., 2021, *Całkiem zwyczajny kraj. Historia Polski bez martyrologii*, Warszawa.
- Porter-Szücs B., 2014, *Poland in the Modern World: Beyond Martyrdom*, Chichester.
- Romer E., 1929, *W obronie polskich nazw geograficznych*, w: E. Romer, 1939, *Ziemia i państwo. Kilka zagadnień geopolitycznych*, Lwów-Warszawa.
- Zbyszewski K., 2014, *Wczoraj na wyrwyki*, Łomianki.

Polska w przestrzeni i czasie

La Pologne dans l'espace et le temps

Polska – *serce Europy* (N. Davies), *boże igrzysko* (N. Davies), *całkiem zwyczajny kraj* (B. Porter-Szücs), *kraj z Księżyca* (E. Burke, M. Moran), *Polska, czyli nigdzie* (A. Jarry)... To tylko wybrane i razem całkowicie sprzeczne opinie cudzoziemców o Polsce. Stąd Atlas otwiera „wstęp do Polski” z odpowiedziami na podstawowe pytania – gdzie jest Polska, jak zmieniało się jej miejsce i kształt na mapie politycznej Europy, do jakich państw i pod jakim względem jest podobna, jakie są w jej historii kamienie milowe, czym wyróżnia się lub nie w Europie, w których instytucjach Zachodu jest zakotwiczona i od jak dawna, co myślą Polacy?

La Pologne : *le cœur de l'Europe* (N. Davies), *Un jouet de Dieu* (N. Davies), *Un pays tout à fait ordinaire* (B. Porter-Szücs), *Un pays sur la Lune* (E. Burke, M. Moran), *En Pologne, c'est-à-dire nulle part* (A. Jarry)... Ce ne sont que des exemples, et qui plus est complètement divergents, d'opinions que les étrangers ont émis sur la Pologne. C'est pour cette raison que l'Atlas s'ouvre sur une « introduction à la Pologne » qui propose des réponses aux questions les plus basiques la concernant : où est la place de la Pologne sur la carte du monde, comment ses frontières ont-elles évolué au fil des siècles, à quels pays ressemble-t-elle et à quels égards, quels sont les principaux jalons de son histoire, en quoi se distingue-t-elle (ou non) du reste de l'Europe, dans quelles institutions de l'Occident et depuis quand a-t-elle déjà pris ses repères ou encore que pensent les Polonais de tout ça ?

Granice, terytorium, pamięć

Frontières, territoire, mémoire

Ponad pół wieku temu polski emigrant polityczny Karol Zbyszewski (2014) ponuro, aczkolwiek niezwykle trafnie zwrócił uwagę, że *miedze na polach są trwalsze niż granice Polski*. Jest to efekt fizycznogeograficznej charakterystyki polskiego terytorium i położenia Polski między znajdującymi się w nieustannym ruchu wielkimi kamieniami młyńskimi europejskiej historii – Zachodem i Wschodem, Europą i Azją, Rzymem i Bizancjum (z Moskwą), Niemcami i Rosją. W polskiej historii i geografii politycznej problem ciągłości i zmiany polskich granic politycznych – tak rzeczywistych, jak i mentalnych – wraz ze swoimi skutkami politycznymi, społecznymi, osadniczymi, gospodarczymi i kulturowymi jest kluczowy. Polityka międzynarodowa kształtowała Polskę i Polaków nie tylko poprzez procesy wielkiej skali, ale także ingerując w lokalne mikroświaty. W odpowiedzi na wyzwania płynące od ponad 1000 lat z otoczenia międzynarodowego wypracowano w Polsce trzy wielkie metakoncepty geopolityczne: Polski-przedmurza, Polski-przejęcia, Polski-pomostu. Są one najogólniejszą syntezą wielowiekowego polskiego doświadczenia polityki międzynarodowej w Europie Środkowo-Wschodniej i przekładają się nieustająco na kształt polskiej polityki zagranicznej. Historia i geografia Polski budowały tożsamość i pamięć zbiorową Polaków jako narodu. Powstawały one w relacji do terytorium zajmowanego przez społeczeństwo i państwo. W efekcie naniesione na mapę elementy wspólnotowej tożsamości i pamięci nie tylko wyznaczają granice *psychicznej ojczyzny* Polaków (A. Kroh 1992) i pokazują jej wewnętrzne przestrzenne zróżnicowanie, ale też ukazują treść, trwałość i zróżnicowanie przestrzenne samej ich tożsamości i pamięci. Te ostatnie są kształtowane w wyniku oddolnej (urbanonimy) i odgórnej polityki historycznej (pomniki, order). Lokalizacja w przestrzeni i w konsekwencji rozkład ważnych lub kreowanych na ważne miejsc, wydarzeń i postaci (ich miejsc urodzenia i/lub śmierci) pokazuje naturalne i ślepe koryta polskiej historii, rdzenie i peryferia polskiego świata, jego niejednorodność. Mapy w tym rozdziale podejmują wyżej wskazane zagadnienia.

I y a plus de cinq décennies, Karol Zbyszewski (2014), un émigré politique polonais, a fait un constat aussi amer que pertinent selon lequel « *les limites entre champs sont plus durables que les frontières de la Pologne*. » Cela est dû tout aussi bien aux particularités physiques et géographiques du territoire polonais qu'à sa situation centrale entre deux importants jalons de l'histoire européenne, l'Occident et l'Est, l'Europe et l'Asie, Rome et Byzance (y compris Moscou), l'Allemagne et la Russie. Dans l'histoire et la géographie politique polonaises, la question de la durabilité et de l'évolution des frontières politiques de l'État – aussi bien dans le réel que dans l'imaginaire – et tout ce que cela implique au niveau politique, social, migratoire, économique et culturel, constitue l'un des principaux sujets d'étude. En effet, le concert des nations non seulement laissait son empreinte sur la Pologne et les Polonais à travers des processus de grande envergure, mais aussi se faisait entendre et ressentir au niveau des microcosmes locaux. En réponse aux défis que le contexte international posait à la Pologne depuis plus d'un millénaire, trois grands meta-concepts géopolitiques virent le jour : la Pologne en tant que rempart, la Pologne en tant que passage et la Pologne en tant que pont. Ils représentent, à eux trois, une synthèse la plus globale possible de l'expérience séculaire polonaise de politique internationale en Europe centrale et orientale. Logiquement, ils continuent à influencer les orientations de la politique étrangère de Varsovie. L'histoire et la géographie de la Pologne ont largement contribué à la naissance et à l'évolution de l'identité et de la mémoire collective des Polonais en tant que nation. Celles-ci se sont, en effet, constituées par rapport à un territoire occupé par une communauté et gouverné par un État. En conséquence, des éléments de l'identité et de la mémoire collectives transposés sur une carte non seulement esquissent les limites de la « *patrie mentale* » des Polonais (A. Kroh 1992) tout en révélant sa diversité spatiale intérieure, mais aussi affirment le contenu même, la durabilité et la pluralité de cette identité et de cette mémoire commune. Celles-ci sont, quant à elles, façonnées par le biais d'une politique historique, soit venant d'en bas (p. ex. toponymes urbains), soit venant d'en haut (monuments historiques, décorations nationales). La situation spatiale et, par conséquent, la disposition ou l'emplacement des endroits, événements ou personnages (lieux de naissances et/ou de décès) importants ou promus comme tels, signalent les passages naturels ainsi que les impasses de l'histoire de la Pologne, les artères et les périphéries de l'univers polonais, tout comme son hétérogénéité. Les cartes proposées dans ce chapitre sont censées illustrer les questions abordées ci-dessus.

Rozwój

Le développement

Od 1989 roku Polska dokonała wielkiego skoku rozwojowego, ale wciąż ma jeszcze dużo do nadrobienia. Można to dostrzec wyraźnie na tle państw składających się na europejską część Zachodu, do której Polacy przynależą w wyniku wyborów cywilizacyjnych (1966) i politycznych (1999, 2004). W tym rozdziale Atlasu znajdują się trzy grupy map. Najpierw te rysujące szeroką panoramę obejmującą ostatnie 70 lat i całą Europę. Polacy mogą być dumni z sukcesu ich państwa, ale także powinni trzeźwo oceniać swoją historię: w roku 1989 odcięli hamujący ich balast systemu komunistycznego i czerwonej Rosji, ale wciąż – przywołując zacytowanego we wstępie Briana Portera-Szücsa – znajdują się wśród najslabszych z najpotężniejszych i najuboższych z bogatych. W dalszej części rozdziału zaprezentowana jest więc węższa panorama, obejmująca tylko ostatnią dekadę i państwa składające się na trzon europejskiej części Zachodu. Na podstawie 116 map prezentujących ocenę Polski w bardzo różnych dziedzinach w zestawieniu z innymi państwami Zachodu widać jej sukcesy, zapóźnienia i porażki. Wreszcie skoro *takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie* (Jan Zamoyski), tę część Atlasu zamykają mapy odnoszące się do edukacji.

Depuis 1989, la Pologne a fait un grand bond en termes de développement, mais il lui reste toujours un long chemin à parcourir. C'est d'autant plus évident par rapport aux pays faisant partie de l'Occident européen, dont les Polonais font pourtant partie suite à des choix civilisationnels (1966) et politiques (1999, 2004). Dans ce chapitre, les cartes sont divisées entre trois catégories. D'abord, celles qui dressent un large panorama englobant les soixante-dix dernières années et l'Europe entière. Les Polonais peuvent être fiers de la réussite de leur pays, mais ils se doivent aussi de garder les pieds sur terre et de porter un regard lucide sur leur passé : certes, en 1989 ils se sont débarrassés du poids du communisme et de l'influence soviétique, mais – en reprenant les mots de Brian Porter-Szücs, cités dans l'introduction – ils font pourtant toujours partie des plus faibles et des plus pauvres parmi les puissants et les riches. Ensuite, on trouve des cartes plus spécifiques, qui illustrent la dernière décennie et les pays considérés comme le noyau dur de l'Europe occidentale. Les 116 cartes qui mettent en scène la Pologne dans une grande pluralité de domaines et contextes par rapport à d'autres pays de l'Occident laissent voir ses succès, ses retards et ses échecs. Enfin, suivant les mots de Jan Zamoyski selon lesquels « *la santé d'une république dépend de l'éducation de sa jeunesse* », le chapitre se clôt sur des cartes relatives à l'éducation.

Państwo i polityka

L'État et la politique

Polityka to potężna, autonomiczna sfera życia, dotykająca każdego osobiście, przed którą nie ma ucieczki. Władza państwowa (polityczna) bowiem – przywołując Ludwika Ehrlicha – jest całowładna, tzn. uprawniona do regulacji wszystkich stosunków w państwie (R. Bierzanek, J. Symonides 1994). Jednocześnie jednak polityka jest sferą życia budzącą silne kontrowersje i emocje ze względu na dwoistość swojej natury – nierozwalne połączenie szlachetności i niegodziwości, opisanej sugestywnie w balladzie *Autoportret Witkacego* Jacka Kaczmarskiego i Przemysław Gintrowskiego (1980) w słowach: *polityka (...) to w kryształach pomyje*. W polskim przypadku kryształ to troska o dobro Rzeczypospolitej, pomyje zaś to tak często gorsząca praktyka polskiego życia politycznego. W poniższym rozdziale znajdują się mapy ilustrujące różne aspekty polskiej polityki, także w ujęciu porównawczym: zasady i mechanizmy systemu politycznego, elementy polityki zagranicznej, strukturę wewnętrzną państwa, pochodzenie polityków, funkcjonowanie systemu wyborczego (preferencje, frekwencja, głosy nieważne).

La politique est un important domaine autonome qui impacte la vie de tout un chacun et qu'on ne peut, logiquement, pas éviter. Le pouvoir étatique (politique) est – selon les mots de Ludwik Ehrlich – « *omnipuissant* » ou habilité à réguler toutes les relations qui s'opèrent en son sein (R. Bierzanek, J. Symonides 1994). En même temps, il s'agit d'un domaine qui porte à controverse et qui peut échauffer les esprits en raison de la dualité de sa nature. La politique constitue en effet un mélange inséparable d'honnêteté et de malhonnêteté, décrit d'une manière très évocatrice par Jacek Kaczmarski et Przemysław Gintrowski dans leur *Autoportrait de Witkacy* (1988) comme « *de l'eau de vaisselle dans un bol de cristal*. » En l'occurrence, le cristal symbolise les préoccupations sincères pour le bien de la République tandis que l'eau de vaisselle le quotidien, souvent détestable, de la vie politique polonaise. Ce chapitre est consacré à illustrer, par le biais de cartes spécifiquement choisies, différents aspects de la politique polonaise, y compris dans une perspective comparative : principes et mécanismes du système politique, des éléments de la politique étrangère, la structure intérieure du pays, les affiliations des hommes politiques ou encore le fonctionnement du système électoral (préférences politiques, taux de participation, proportions des votes nuls).

The background of the slide features a map of Europe in a light orange hue. Overlaid on this map are several concentric circles of the same color, centered on the Atlantic Ocean. A single, thin blue horizontal line is positioned near the top of the slide, extending from the left edge towards the right, ending just before the first text block.

Nazewnictwo geograficzne

La nomenclature géographique

*J*ak imię i nazwisko stanowią pierwszorzędny dokument każdej osoby, tak nazwy geograficzne są nieocenionym skarbem kultury narodowej, a w swej sumie są doniosłym czynnikiem kultury światowej (E. Romer 1929). Dzięki nazwom geograficznym możemy spojrzeć w często zakrytą brakiem źródeł i opracowań twarz historii – rozpoznawać procesy osadnicze, polityczne, społeczne i gospodarcze, dostrzec zróżnicowanie kulturowe, poszukiwać różnorodnych związków, zależności i prawidłowości w obrębie granic Polski, jak i między nią a światem zewnętrznym. Mapy w tym rozdziale zwracają także uwagę na wielki proces denominacji przestrzeni publicznej w Polsce po 1989 roku oraz związane z nim wybory i napięcia społeczno-polityczne.

« Tout comme le prénom et le nom de famille constituent l'héritage inaliénable d'un individu, les noms géographiques constituent un trésor inestimable de la culture nationale tout en représentant, dans leur totalité, un ingrédient important de la culture mondiale. » (E. Romer 1929) En effet, c'est grâce aux toponymes que nous pouvons découvrir ce visage-là de l'histoire qui est dissimulé derrière l'absence des sources et des ouvrages de référence : identifier les évolutions migratoires, politiques, sociales et économiques ; observer la pluralité culturelle ; déterminer différentes relations, corrélations et principes aussi bien dans le cadre national qu'entre la Pologne et l'extérieur. Les cartes incluses dans ce chapitre soulignent le grand processus de dénomination de l'espace public en Pologne depuis 1989, y compris les choix et les tensions socio-politiques qui en découlèrent.

Polacy za granicą, mniejszości w Polsce

Les Polonais à l'étranger, les minorités en Pologne

Historia sprawiła, że w przypadku Polski i Polaków heterogeniczność jest zasadą w dziejach, homogeniczność zaś wyjątkiem. Czy można znaleźć lepszy jej symbol niż słowa rozpoczynające polski poemat narodowy *Pan Tadeusz* (1832–1834): „Litwo! Ojczyzno moja!” i fakt, że zostały napisane przez polskiego poetę o dzisiejszej Białorusi na emigracji we Francji? Wewnętrzna różnorodność Polski budowały na przestrzeni dziejów takie procesy jak średniowieczna kolonizacja wschodnia, doświadczenie polsko-ruskiego (-ukraińskiego) państwa [Korony, od połowy XIV wieku] i litewsko-rusko (białorusko)-polskiego (Wielkiego Księstwa Litewskiego od 2. połowy XVI wieku), funkcjonowanie w granicach państw i imperiów zaborczych (1772–1918). Jednolitość Polski po drugiej wojnie światowej jawi się jako wyjątek w dziejach, zwłaszcza że dziś (2022) wskutek wojny na Ukrainie ponownie Polska stała się przynajmniej na jakiś czas krajem wyraźnie heterogenicznym. Zmiany jej granic i emigracja zarobkowa z kolei przyczyniły się, że Polaków i osoby o korzeniach polskich można spotkać chyba w każdej części ekumeny. Mapy w tym rozdziale ilustrują fakt zróżnicowania Polski i razem rozproszenia Polaków w świecie.

L'histoire a voulu que, pour la Pologne et les Polonais, l'hétérogénéité soit une règle tandis que l'homogénéité une exception. Existe-t-il une meilleure illustration de cette affirmation que la première phrase de *Messire Thadée* (1832–1834), poème national polonais : « Lituanie, ô ma patrie ! » ? Formulée par un poète polonais, évoquant ce qui de nos jours est la Biélorussie, écrite pendant son exil en France... La pluralité intérieure de la Pologne était due à différents processus qui s'opérèrent au fil des siècles, tels que la colonisation médiévale de l'Est ; l'expérience de l'État polono-ruthénien (ukrainien) [la Couronne polonaise, à partir du milieu du XIVe siècle] et lituano-ruthéno (biélorusso)-polonais [le Grand-duché de Lituanie, à partir de la seconde moitié du XVIe siècle] ou encore la perte de l'indépendance et la vie sous le joug des puissances occupantes (1772–1918). Aussi, l'homogénéité de la Pologne après la Seconde guerre mondiale apparaîtrait-elle comme une parenthèse historique, d'autant plus qu'aujourd'hui (2022), en raison de la guerre en Ukraine, la Pologne est redevenue, du moins pour un certain temps, un pays fortement hétérogène. Simultanément, l'évolution des frontières et l'émigration économique ont débouché sur la présence de Polonais et d'individus d'origine polonaise un peu partout dans l'écoumène. Les cartes proposées dans ce chapitre ont pour objectif d'illustrer aussi bien l'hétérogénéité de la Pologne que la répartition de la diaspora polonaise dans le monde.

Polska soft power

Le *soft power* polonais

We wstępie do Atlasu zacytowane są słowa Timothy Snydera, że Polska budzi dumę, ale nie jest dostrzegana przez innych. W polityce międzynarodowej cele można osiągać dwojako: zarówno twardą siłą – wojskową i gospodarczą (*hard power*), której Polsce jako średniemu państwu wciąż jeszcze często brakuje, jak również subtelnie, sprawiając, że inni chcą być razem z nami, a nawet tacy jak my. Temu służy miękkie oddziaływanie na innych aktorów stosunków międzynarodowych (*soft power*) za pośrednictwem kultury, idei, nauki i edukacji, sportu, wybitnych postaci, rozpoznawalnych marek, pomocy rozwojowej, społeczności lokalnych. Czy Polska ma swoją *soft power*? Mapy zawarte w tym rozdziale starają się udzielić odpowiedzi na to pytanie.

Dans l'introduction de l'ouvrage, on cite la phrase de Timothy Snyder selon qui la Pologne est un pays dont les citoyens peuvent être légitimement fiers mais qui, néanmoins, reste méconnu des autres peuples. Dans la politique internationale, il y a deux chemins pour atteindre ses objectifs : la coercition militaire et économique, ou le *hard power* (manquant toujours à la Pologne, qui reste un pays aux moyens limités) d'un côté, et une approche astucieuse qui consiste à agir de manière à s'attirer des amis, voire même des suiveurs, ou le *soft power*, de l'autre. Cette façon d'influer doucement sur d'autres acteurs des relations internationales passe notamment par le rayonnement culturel, les idées, la recherche scientifique, l'éducation, le sport, les personnalités célèbres, les marques commerciales, l'aide au développement ou encore les communautés locales. La Pologne dispose-t-elle de sa propre puissance douce ? Les cartes incluses dans ce chapitre sont censées apporter des éléments de réponse à cette question-là.

Tempus calamitatum

Tempus calamitatum

Tempus calamitatum to czas nieszczęść, klęsk. 30 lat niepodległej Polski (1989-2019) to okres niezwykle korzystnej dla niej koniunktury wewnętrznej i międzynarodowej, niedoświadczanej przez nią chyba od blisko 400 lat, przynajmniej od roku 1648. Czas pokoju, rozwoju, stabilizacji. U progu lat 20. XXI wieku wraz z pandemią COVID-19 (2020) i pełnoskalową agresją Rosji na Ukrainę (2022) świat ponownie jednak zerwał się z kotwicy. Wielka przemiana w stosunkach międzynarodowych, także w Europie Środkowo-Wschodniej, właśnie się dokonuje. O tym mówią zaprezentowane w tym rozdziale mapy.

Tempus calamitatum est une époque de malheurs et d'échecs. Les 30 premières années de l'indépendance (1989-2019) furent pour la Pologne une période de prospérité exceptionnelle, aussi bien à l'intérieur qu'au niveau international. Expérience inédite pour le pays après presque quatre siècles de disette, du moins à partir de 1648. Une période de paix, de développement et de stabilité. Cependant, au seuil de la deuxième décennie du XXIe siècle, la donne vient de profondément changer suite à la pandémie de Covid-19 (2020) et à l'invasion frontale de la Russie en Ukraine (2022). Le monde est en train de basculer. Un profond changement dans les relations internationales, y compris en Europe centrale et orientale, est en train de s'opérer. Les cartes proposées dans ce chapitre sont censées illustrer ces évolutions-là.

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY ATLAS POLSKI. POLSKA W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM: PERSPEKTYWA 2022 był projektem badawczym, edytorskim i edukacyjnym z zakresu edukacji kulturalnej objętym [Patronatem Narodowym Prezydenta RP Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości](#). Zrealizowany został w latach 2020–2022 pod kierunkiem prof. dr. hab. Marcina Wojciecha Solarza w [Zakładzie Geografii Politycznej i Historycznej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego](#). Projekt sfinansowano ze środków [Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego](#) w ramach [Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa” na lata 2017–2022](#). Był on kontynuacją i rozwinieciem projektu badawczego i edytorskiego wykonanego w latach 2015–2018 ze środków Narodowego Centrum Nauki [2014/15/B/HS5/00729].

W ramach Projektu:

- opublikowano II wydanie „Geograficzno-politycznego atlasu Polski. Polska w świecie współczesnym”;
- powstała strona internetowa Projektu, profil facebookowy i kanał Youtube;
- opracowano 10 scenariuszy lekcji dla szkół średnich (w formie przewodników i filmów instruktażowych);
- zorganizowano w 16 województwach szkolenia dla nauczycieli szkół ponadpodstawowych z zakresu geografii politycznej i wykorzystania atlasu w nauczaniu geografii, historii i wiedzy o społeczeństwie;
- zorganizowano kilkadziesiąt wydarzeń edukacyjnych, w których łącznie wzięło udział kilka tysięcy uczniów z całej Polski;
- przeprowadzono ogólnopolski konkurs na najlepszą wycieczkę politycznogeograficzną.

L'ATLAS DE GÉOGRAPHIE POLITIQUE DE LA POLOGNE. LA POLOGNE DANS LE MONDE CONTEMPORAIN : PERSPECTIVE 2022 est un projet de recherche, d'édition et d'éducation conçu et élaboré dans le cadre de l'éducation culturelle sous le [haut patronage national du Président de la République de Pologne Andrzej Duda pour le Centenaire du recouvrement de l'Indépendance](#). Le projet a été réalisé entre 2020 et 2022 sous la direction du professeur docteur habilité Marcin Wojciech Solarz de l'Université de Varsovie, au sein du [Département de la Géographie politique et historique de la Faculté de géographe et d'études régionales \(WGSR\) de l'Université de Varsovie](#). Le financement du projet a été assuré par le [Ministère de la culture et de l'héritage national](#) dans le cadre du [Programme gouvernemental de longue durée « Niepodległa » pour la période 2017–2022](#). Le projet constitue une continuation et un développement du projet de recherche et d'édition réalisé entre 2015 et 2018 grâce à une subvention accordée par le Centre national de la science [2014/15/B/HS5/00729].

Dans le cadre du Projet, nous avons :

- publié la 2e édition de l'« Atlas de géographie politique de la Pologne. Pologne dans le monde contemporain »;
- crée le site Internet du Projet, sa page Facebook et sa chaîne YouTube ;
- élaboré 10 scénarios de leçons pour écoles d'enseignement secondaire (sous forme de feuilles de route et de scénarios vidéo) ;
- organisé des cours de géographie politique et de travail avec l'Atlas pendant les cours de géographie, d'histoire et d'enseignement civique à l'attention de professeurs d'enseignement secondaire dans toutes les 16 voïvodies ;
- animé plusieurs dizaines d'ateliers éducatifs auxquels ont assisté plusieurs milliers d'élèves du pays ;
- lancé un concours national pour la meilleure sortie scolaire consacrée au sujet de géographie politique.